28.11.2018

Helsingin yliopiston lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle koskien erityisesti valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 2. osan kappaletta Osaaminen (osaava työvoima/jatkuva oppiminen)

Selonteko tunnistaa suomalaisen koulutusjärjestelmän globaalisti tunnetuksi menestystarinaksi ja asettaa tavoitteeksi tehdä jatkuvasta oppimisesta peruskoulun kaltaisen kansallisen vahvuuden. Helsingin yliopiston mielestä tavoite on erinomainen ja se haluaa olla mukana sen toteuttamisessa. Yliopiston näkemyksen mukaan tavoite on myös realistinen, mikäli yhteiseen visioon sitoutuvat konkreettisin keinoin kaikki osapuolet – valtio, työnantajat sekä koulutuksen suunnittelijat ja toteuttajat. *Perustan jatkuvan oppimisen menestyksekkäälle kehittämiselle luovat aidosti koulutusmyönteinen ilmapiiri ja koulutuksen tarvitsemien resurssien turvaaminen pitkällä aikavälillä.* Helsingin yliopisto tukee voimakkaasti selonteossa mainittua jatkuvan oppimisen reformia, jolla koulutus suunnattaisiin aikaisempaa systemaattisemmin koko väestöön. Maallamme ei ole varaa menettää esimerkiksi sitä potentiaalia, jonka maahanmuuttajat tarjoavat tulevaisuuden työelämän muotoutumiseen ja uusien työpaikkojen syntymiseen. Maahantulijoista kasvaa suomalaiselle yhteiskunnalle ja työelämälle uusi voimavara, mikäli onnistumme panostamaan ensin siihen, että heidän kykynsä ja vahvuutensa tunnistetaan ja että niitä tuetaan ja kehitetään.

Yliopistojen perustehtävä on tutkimus ja tutkimukseen perustuva opetus. Yliopistokoulutus on pääosin tutkintoon johtavaa koulutusta, johon myös yliopistojen opetus- ja kulttuuriministeriöltä saama rahoitus niitä ohjaa. Selonteon mukaan tutkintoon johtava koulutus on usein lähtökohtaisesti liian hidas reitti työelämän muuttuviin haasteisiin vastaamisessa. Tämän vuoksi tarvitaan uudenlaisia täydennyskoulutuksen muotoja, joiden avulla työelämässä mukana olevat voivat suunnata osaamistaan uusiin tehtäviin. Ideaalitilanne on, että henkilö pystyy täydennyskouluttautumaan työn ohessa. Edellä mainitut toimenpiteet ovat toteutettavissa aiemmin mainitun kolmikannan (valtio-työnantaja-koulutuksen antaja) yhteistyönä. *Osaamista täydentävän koulutuksen edellytykset luodaan siten, että työnantaja toteaa koulutustarpeen ja kokee koulutuksen investoinniksi, jonka kustannuksiin hän on valmis osallistumaan. Yliopisto puolestaan ottaa huomioon työelämän tarpeet koulutuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.* Helsingin yliopisto toteuttaa maksullista täydennyskoulutusta tällä tavoin jo nyt. Yksi kehittämishaasteista on luoda koulutuksia, jotka ovat tarvittavin muutoksin skaalattavissa laajempien opiskelijajoukkojen tarpeisiin. Tämä vaatii panostuksia koulutuksen digitalisaatioon sekä opettajien pedagogisten taitojen kehittämiseen. Uusien koulutuskokonaisuuksien kehittämisessä korostetaan modulaarisuutta, oppimateriaalien avoimuutta ja (tarpeen mukaan) digitaalisia oppimisalustoja, mitkä edistävät esimerkiksi tutkintokoulutukseen sisältyvien jaksojen muokkausmahdollisuutta muuhun koulutustarjontaan. Varsinaisen täydennyskoulutuksen ohella yliopistossa on useita maksullisia erikoistumiskoulutuksia, joilla jo amma-

tissa toimivat yliopistotutkinnon suorittaneet voivat kohdentaa osaamistaan spesifisti työelämän tarpeisiin. Yllä lueteltujen koulutusten toteuttamisen suurin haaste on se, että työnantajat eivät ole tarpeeksi halukkaita investoimaan työntekijöidensä uuden osaamisen tukemiseen.

Selonteon mukaan osaamisen muuntumisen hitaus on este kasvun ja työllisyyden kehitykselle. Siinä esitetään, että tukirakenteiden (esim. OKM:n ja TEM:n yhteistyönä kehitettävä Jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuus) ja tekoälyratkaisujen (esim. HeadAi, Aurora) käyttöä tulee käyttää hyväksi osaamisen muuntamisessa. Selonteossa myös esitetään, että koulutustarjontaa ei enää ohjattaisi osaamistarve-ennakointien avulla vaan koulutuksessa vahvistettaisiin perusvalmiuksien ja metataitojen hallintaa. Tarkoituksena on välttää tilanne, jossa ihmisiä koulutetaan kovalla kiireellä kapeaan osaamiseen, jonka kysyntä on jo tyrehtynyt siinä vaiheessa, kun koulutus on suoritettu.

Esitetyt huolet ovat aiheellisia, mutta niitä ei pidä laajentaa koskemaan kaikkea koulutusta kaikilla aloilla. Tutkintokoulutuksella on oma merkityksensä asiantuntijaksi kasvun näkökulmasta kun taas jatkuva oppiminen ja vastaaminen työelämän nopeasti muuttuviin osaamistarpeisiin pitää sisällään ajatuksen yksilön jo olemassa olevasta työelämäkokemuksesta (yleiset työelämävalmiudet). Jatkuva oppiminen pedagogisena prosessina ja koulutuksen suunnittelun näkökulmasta kohdistuu yksittäisiin osaamisiin, ei niinkään kokonaisvaltaiseen ja syvälliseen asiantuntemusalueeseen tai alaan.

Yliopisto tunnustaa metataitojen ja geneeristen valmiuksien tärkeyden. Niiden haltuun ottamiseen tulisi ehdottomasti panostaa vahvemmin jo ennen korkeakouluopintoja ja ne ovat tärkeä osa korkeakoulututkintojenkin sisältöä. Yliopisto muistuttaa samalla, että Suomen koulutusjärjestelmässä yliopistojen tehtävä on kouluttaa yhteiskunnan eri aloille asiantuntijoita, jotka hallitsevat syvälliset tiedot ja taidot omalta alaltaan. Tutkintoon johtava koulutus on harkittu kokonaisuus ja rakennettu siten, että tieto ja osaaminen kumuloituvat. Asiantuntijuuteen kasvaminen vie aikaa.

Yliopisto vierastaa ajatusta, ettei osaamistarpeista käytäisi myös tulevaisuusorientoitunutta ja arvopohjaista ennakointikeskustelua. Koska tulevaisuuden osaamistarpeet pitävät sisällään yhä enemmän eettisiä kysymyksiä, on toivottavaa, että käydään yhteiskunnallisesti laajaa keskustelua siitä, mihin osaamisen kehittämisen ja uuden osaamisen luomisen panokset kohdistetaan.

Helsingin yliopisto jakaa vahvasti tavoitteen elinikäisten alumnisuhteiden ylläpitämiseksi. Yliopiston toteuttaman alumnitoiminnan kautta valmistuneille muodostuu suora yhteys yliopiston tarjoamiin monipuolisiin jatkuvan oppimisen mahdollisuuksiin (täydennyskoulutus, avoimet yliopisto-opinnot digitalisaation tarjoamine opiskelumahdollisuuksineen). Parhaimmillaan alumnitoiminta on toimiva alusta valmistuneiden ja yliopistolaisten yhteistyölle, yhdessä oppimiselle, uuden tiedon hyödyntämiselle sekä vuorovaikutukselle ja verkostoitumiselle tavalla, jossa sekä yliopisto että alumnit uudistuvat.

Jari Niemelä
Rehtori
Helsingin yliopisto